

CREAȚIA MUZICAL-ARTISTICĂ ȘCOLARĂ ÎNTRE TEORIE ȘI PRACTICĂ

Tatiana BULARGA, dr., conf. univ.,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din
Bălți

Summary: *The problem of pupils' involvement with the subjects proposed by the learning process in schools continues to be up-to-date at the present stage of the evolution of society. During centuries, teachers aspire to find the most effective ways of rousing and keeping pupils' interest for knowledge at large and for certain fields in particular. The present article treats one of the possible solutions to the mentioned problem, proposing the strategy of pupils' entrainment in the activity of musical and artistic creation. The strategy is effective in the stimulation of pupils' interest by the musical art. The axis of this research is the gradual process of pupils' entrainment at one of the most conflicting ages, the preteen one, in activities of creation, the methods of differentiation of instructive goals called to assure preteens' successful manifestation through the activity of musical and artistic creation.*

Key-words: *musical and artistic creation, differentiation of goals, accomplishment of individual potential, success in activity, interest in music.*

Dezvoltarea interesului pentru muzică e posibilă doar în activitatea muzicală, prezentă prin diversele sale forme, dintre care, de prim ordin sunt: receptarea, interpretarea și creația muzical-artistică. Datorită specificului său creația muzical-artistică reprezintă o simbioză a tuturor activităților nominalizate, deoarece în procesul activității de creație (compunere sau improvizare), fie chiar la nivel elementar, elevul are posibilitatea să se prezinte în trei ipostaze: de creator, de interpret și de receptor al propriilor produse de creație muzicală. Întemeindu-se pe specificul desemnat al activității de creație, conținutul procesului creativ, propus de noi, este format din: *improvizarea melodică în mod vocal; improvizarea melodică cu ajutorul instrumentelor muzicale; improviza-rea melodic-ritmică în baza eșafodajului armonic; compunerea în baza anumitor subiecte.*

Asemenea variantă a conținutului constituie o condiție favorabilă pentru realizarea cât mai amplă și completă a înclinațiilor și necesităților elevilor de receptare-interpretare-creație muzicală. După cum e cunoscut, la elevii de diferite vârste de școlarizare, în special la acei de vârstă preadolescentă, destul de pregnant, se observă necesitatea de autoafirmare, de manifestare a potențialului individual. Perioada nominalizată este marcată printr-un șir de particularități, care înlesnesc desfășurarea procesului de antrenare a elevilor în activitățile muzical-creative. Analiza literaturii din domeniul psihologiei generale și pedagogiei muzicale (B.Asafiev, D.Kabalevski, K.Orff, A.Roșca, U.Șchiopu, N.Vetlughina, L.Vîgotsky ș.a.) mărturisește că preadolescenții denotă tendințe pronunțate spre creativitatea independentă: compunerea, improvizarea cântecelor și pieselor simple. În același timp, preadolescenților le este caracteristică exigența avansată față de rezultatele muncii sale, fapt ce provoacă, deseori, starea de descurajare, care duce la scăderea motivației și interesului pentru activitatea de creație și pentru muzică în general.

Prin urmare, drept condiție indispensabilă în vederea desfășurării eficiente a procesului de creație muzicală a elevilor, orientată spre dezvoltarea la ei a interesului pentru muzică, o constituie gestionarea cu acest proces.

Fiind fideli tezelor lansate anterior, tratăm activitatea de creație muzicală drept fenomen deosebit, care necesită a fi examinat ca un proces gradual. Deoarece nucleul procesului în cauză îl constituie *realizarea de către elevi a activităților de creație sau soluționarea problemelor (obiectivelor) de creație*, atât din punctul de vedere al teoriei, cât și al practicii, este nevoie a elucida structura procesului de rezolvare a problemelor de acest tip. În contextul dat, este oportun să ne conducem de esența psihologică a procesului mental de rezolvare a situației de problemă.

Cunoașterea modului de desfășurare a procesului de gândire ne va permite să modelăm strategia de *realizare de către elevi a activităților de creație muzical-artistică*. În procesul complex al gândirii orientat spre soluționarea problemei, psihologii evidențiază mai multe etape principale, printre care etapa inițială o constituie apariția problemei, a situației de problemă (G. Costiuk, W. Kohler, B. Lomov, A. Luria, M. Miclea, I. Radu, S. Rubiștein).

Situația de problemă se inițiază atunci când elevul conștientizează relația dintre datele cunoscute și cele necunoscute. Anume acest moment de conștientizare al contradicției dintre două informații constituie esența psihologică de acceptare a conținutului însărcinării, problemei lansate.

Următoarea etapă constă în trecerea gândului la rezolvarea nemijlocită a problemei deja conștientizate. Mai întâi, are loc desfășurarea operațiilor rațiunii, ce asigură actualizarea cunoștințelor, care sunt legate de problema dată și care vor servi drept instrumente de soluționare

a ei. Ulterior, se proiectează variantele posibile de rezolvare. La finele etapei desemnate, datorită revenirii la starea inițială a problemei și a suprapunerii cu aceasta, soluția trasată se prezintă în calitate de o singură presupuziție, ipoteză sau mai multe presupuziții.

De la conștientizarea ipotezei lansate în forma de soluție posibilă, gândul trece la etapa de verificare și apreciere, după ce are loc formularea concluziei despre eficacitatea demersului rezolutiv. După aceste acțiuni ale raței, urmează aplicarea rezultatului muncii de gândire în activitatea practică, unde soluția este supusă unei validări decisive.

Prin urmare, cercetând procesul de gândire, orientat spre soluționarea acelei sau altei probleme, ca model al procesului de realizare a activităților creative, evidențiem în el respectiv trei etape principale: *înțelegerea și acceptarea activității muzical-creative; formarea ideii creative; realizarea propriu-zisă a activității (însărcinării) de creație.*

Astfel, etapa inițială în triada care se referă la antrenarea elevilor în activitatea de creație o constituie acceptarea și înțelegerea activităților (însărcinărilor) de creație muzicală. Etapa aceasta începe cu înaintarea activităților (însărcinărilor/ obiectivelor) muzical-creative, elaborate în conformitate cu particularitățile individuale și de vârstă ale elevilor.

Principala destinație a activităților constă în asigurarea atitudinii individual-diferențiate în procesul instructiv-educativ, ce va permite fiecărui elev să se manifeste în modul cel mai activ la crearea produselor muzicale, să se simtă persoane inițiate în domeniu și ca urmare – persoane interesate de domeniul muzical-artistic.

Principiului de diferențiere trebuie să fie supuse atât activitățile, cât și elevii, unde primele, fiind cu același conținut, dar diferite după gradul complexității sunt adresate elevilor de diverse niveluri de dezvoltare a aptitudinilor muzicale. Complicarea și diferențierea activităților au loc în dependență de tipul activității muzical-creative, corelarea dintre cunoscut și necunoscut în condițiile activității, cerințele activităților, forma de organizare a activității elevilor (independentă, de grup, cu ajutorul profesorului).

Aplicarea procedurii de complicare treptată a activităților va avea un efect pozitiv în dinamica dezvoltării interesului elevilor pentru muzică, deoarece permanent va introduce în activitate elemente noi, va permite elevilor să consolideze capacitățile și deprinderile, conștientizând totodată, această consolidare.

Examinarea structurii procesului de soluționare a problemei demonstrează cât de important rămâne a fi rolul înțelegerii conținutului activității, elucidării condiției activității, constituind primul pas în calea soluționării cu succes a problemei.

Deoarece activitățile de creație conțin o nouă anumită, înțelegerea va reprezenta un proces constituit dintr-un șir de operații intermediare ale gândirii, acțiuni speciale, orientate spre succesul înțelegerii ca o conștientizare a faptului că problema dată, condiția problemei este înțeleasă de către elev.

Mai întâi, are loc familiarizarea, în linii mari, cu condiția problemei. Aici elevul prinde sensul cuvintelor, sensul general al activității, decide pentru sine dacă ea e cunoscută, dacă a rezolvat sau nu în trecut probleme de acest fel. În urma unei asemenea evaluări, la elevi se creează o anumită orientare în conținutul problemei, care la unii poartă un caracter destul de exprimat, iar la alții se reduce doar la o senzație cum că în problema dată pentru ei există ceva cunoscut.

La această micro-etapă, e destul de important a releva gradul orientării elevilor în „spațiul” activităților propuse, ceea ce prezintă unul dintre obiectivele etapei. Pentru atingerea obiectivului în cauză este oportun a recurge la metoda conversației, special organizată, unde în calitate de criterii ale înțelegerii, servesc expunerile, comentariile elevilor.

În continuare, obiectul preocupării va constitui asigurarea unei înțelegeri complete și adecvate a conținutului și condiției activităților de către elevi. După cum am menționat, activitățile creative propuse trebuie să conțină un element al noului, prin urmare – o informație nouă, necunoscută elevilor, care, fiind semnificativă pentru soluționarea problemei, neapărat cere a fi conștientizată.

Asemenea conștientizare are loc datorită procedurii la suprapunere a noului cu cunoștințele însușite anterior. Efectul înțelegerii, conform esenței sale psihologice, se atinge în cazul când elevul dispune de etaloanele/modelele, propuse de profesor, ce au o analogie cu produsele creative eventuale. Ca rezultat al efectuării tuturor operațiilor enunțate, are loc înțelegerea de către elev a obiectivului/activității propuse.

De la înțelegerea activităților, are loc trecerea la *formarea ideii de creație*. În cadrul etapei date, pot fi evidențiate convențional două stadii și respectiv două obiective. Primul se reduce la apariția la elev a ideii și *stabilirea imaginii muzicale principale*. Aici are loc reformularea condi-

ției problemei și racordarea datelor suplimentare din experiența muzicală a elevului.

Formularea unei anumite probleme ascunse în conținutul activității contribuie la apariția involuntară în imaginația elevilor a asociațiilor, imaginilor anumite. Deseori, la stadiul nașterii ideii la elev apar imagini auditive inițiale, care nu totdeauna sunt însoțite de o conștientizare clară. Din atare imagini muzicale trebuie selectată imaginea principală, care va servi ca temelie nemijlocită pentru realizarea ideii creative. Pentru selectarea de către elev a imaginii principale, reieșind din esența ei asociativă va fi oportun a recurge la utilizarea stimulilor (modelelor) din literatură sau arte plastice și la analiza lor artistică. Imaginea principală deocamdată este destul de vagă, însă, pe parcurs ea se precizează, ce face posibilă *proiectarea căilor de creare* a acesteia, privite de către noi ca stadiul doi al etapei de formare a ideii creative.

Remarcăm că o asemenea proiectare poate fi desfășurată doar în cazul compunerii și nu improvizării muzicale, deoarece ultima poartă un caracter prompt.

După cum am menționat anterior, desfășurarea activității de creație muzicală (compunere, improvizare) a elevilor e oportun de a desfășura în baza sistemului de intonații muzicale. În această ordine de idei, proiectarea căilor de creare a imaginilor solicitate de către elevi va decurge prin intermediul selectării variantelor de intonații, fiind însoțită de apelarea la modelele veritabile din tezaurul artei muzicale.

După ce elevii își expun propunerile, e nevoie a le supune analizei cu scopul de a exclude variantele nereușite și de a selecta cele reușite. Găsirea căilor optime de întrușipare a imaginii trasate pe parcurs se prezintă ca idee creativă formată.

Etapă de încheiere și de importanță majoră a procesului de creație muzicală o constituie *realizarea propriu-zisă a activităților de creație muzical-artistică*, vizând afirmarea personalității elevului prin intermediul produselor creative proprii.

Realizarea activităților muzical-creative va avea un efect considerabil în vederea stimulării interesului elevilor pentru muzică datorită faptului că pe parcursul etapelor precedente au fost create toate premisele necesare pentru *manifestarea cu succes a potențialului elevilor de receptare – interpretare – creare a muzicii în cadrul orelor de educație muzicală*.

La etapa de realizare propriu-zisă a activităților creative e necesar a varia formele de organizare a activității elevilor (independentă, în grup, cu ajutorul profesorului). Alegerea unei sau altei forme depinde de nivelul de dezvoltare a elevilor, tipul și complexitatea activităților. Astfel, elevii cu un nivel scăzut de dezvoltare a aptitudinilor muzicale la stadiul inițial de antrenare în activitatea de creație au nevoie de ajutorul parțial al profesorului. Pe măsura acumulării experienței creative, elevii treptat sunt încadrați în realizarea individuală sau în grup a activităților.

Elevii cu un nivel mediu de dezvoltare, deși sunt capabili a participa în mod independent la activitate, în unele cazuri, necesită un ajutor secvențial al profesorului. Elevii cu un nivel înalt de dezvoltare a aptitudinilor, evident tind spre manifestarea creativă independentă sau în colaborare cu colegii.

Menționând pertinenta prezenței ajutorului din partea profesorului, totuși subliniem semnificația predominării formelor de muncă independentă a elevilor, care contribuie la dezvoltarea efectivă a laturii emotiv-volitivă a activității muzicale și respectiv a interesului.

La această etapă, deopotrivă cu *autoevaluarea și evaluarea reciprocă*, este important a crea *situații de succes*, fiindcă rezultatele activității elevilor nu trebuie să rămână în afara atenției ce-lor din jur. Desfășurarea eficientă a activității independente a elevilor va influența favorabil asupra interesului, deoarece ea provoacă trăiri emotive pozitive semnificative pentru personalitate. Ultimele, la rândul lor intensifică decurgerea proceselor de gândire și mobilizează voința spre înfruntarea dificultăților.

E necesar a remarca că în condițiile procesului educațional activitatea de creație muzical-artistică cere să fie aplicată în mod flexibil. Spre exemplu, la un stadiu anumit de antrenare a elevilor în procesul de creație muzicală poate fi exclusă una sau altă etapă a acestuia, bineînțeles, în afara de realizarea propriu-zisă a activităților/obiectivelor de creație. Asemenea excludere va depinde de volumul experienței creative individuale a elevilor.

În conformitate cu curriculumul educației muzicale, particularitățile individuale și de vârstă ale elevilor este oportun a diviza activitățile/obiectivele în patru blocuri, unde fiecare corespunde unei anumite forme de activitate de creație muzicală. Obiectivul major al divizării activităților în blocuri constă în asigurarea atitudinii diferențiate față de elevi, convențional

repartizați în trei grupe, conform nivelului de dezvoltare a aptitudinilor muzicale, ce le va permite să se manifeste în modul cât mai activ și reușit în procesul de realizare a activităților de creație, îndeplinind necesitățile și înclinațiile lor muzicale.

Pornind de la faptul că un factor important în dezvoltarea și menținerea interesului îl constituie elementul noului în conținutul activităților, la baza elaborării lor se situează principiul complicării, realizat pe mai multe direcții.

Mai întâi de toate, complicarea sarcinilor/activităților are loc în decursul tuturor blocurilor de activități, în dependență de conținutul și caracterul acestora. Astfel, *primul bloc* prevede antrenarea elevilor în activitatea de improvizare melodică în mod vocal; *al doilea bloc* – improvizare melodicoritmă cu ajutorul instrumentelor muzicale; *al treilea bloc* de activități este consacrat improvizației melodiilor și ritmurilor în baza eșafodajului armonic, în mod vocal sau instrumental, și *blocul al patrulea* – compunerii melodiilor în baza imaginilor propuse (din literatură sau arte plastice).

Următoarea direcție de complicare a activităților are drept scop asigurarea atitudinii cât mai individualizate față de elevi și se efectuează în interiorul (în cadrul) fiecărui bloc. Diferențierea de acest ordin se realizează în dependență de:

- 1) caracterul cerințelor activității de creație;
- 2) volumul datelor inițiale;
- 3) forma de organizare a procesului de realizare a activităților muzical-creative (individuală, de grup, cu ajutorul profesorului).

În continuare, ne vom referi la unele exemple de complicare a tipurilor de activități nominalizate. Așadar, în conformitate cu primul criteriu (caracterul cerințelor activității de creație) pentru activitatea de improvizare melodică vocală elevilor cu diferit grad de dezvoltare le sunt propuse următoarele activități/obiective:

- a improviza o intonație-frază (pentru nivelul scăzut);
- a improviza o intonație-propoziție (pentru nivelul mediu);
- a improviza o melodie într-o formă anumită (pentru nivelul avansat).

În conformitate cu al doilea criteriu (volumul datelor inițiale), activitățile/obiectivele prezentate anterior sunt însoțite de date suplimentare:

- pentru nivelul scăzut se propune un anumit ritm, o funcție armonică de bază și un stimul literar;
- pentru nivelul mediu – un anumit ritm și un stimul din arta plastică;
- pentru nivelul avansat – doar un stimul din literatură sau arta plastică.
- Varierea formelor de organizare a muncii elevilor depinde de mai mulți factori, în special de:
- nivelul dezvoltării aptitudinilor muzicale;
- tipul activităților muzical-creative practicate.

Prin urmare, elevii care dețin un nivel scăzut de dezvoltare a aptitudinilor muzicale, partici-

pă la realizarea activităților creative în colaborare cu profesorul. Pentru nivelul mediu sunt frecvent utilizate formele independentă și de grup, totodată, în unele cazuri este justificată recurgerea la ajutorul parțial al profesorului. Elevii cu un nivel avansat de dezvoltare, de regulă, sunt în stare să realizeze temele de creație atât în grup, cât și în mod individual.

Referitor la varierea formelor de organizare a muncii elevilor în dependență de tipurile activităților de creație muzical-artistică, menționăm că prioritară rămâne a fi forma individuală și cea de grup. De exemplu, improvizarile melodice cu ajutorul instrumentelor muzicale sau în baza eșafodajului armonic se efectuează în grup, în timp ce improvizarile melodiilor în mod vocal se realizează individual.

Un loc important în procesul stimulării interesului îi revine aspectului de autoevaluare și evaluare reciprocă a elevilor. Procesul de creație organizat în conformitate cu propunerile lansate creează premise favorabile pentru *manifestarea reușită a elevilor*, conștientizarea căreia are loc datorită recurgerii la situații de evaluare, ce, în ultimă instanță *stimulează motivația pozitivă a elevilor de contactare cu domeniul muzical-artistic*. Formarea deprinderilor de autoevaluare și evaluare reciprocă plasează elevul pe poziția subiectului activ și interesat de procesul instructiv-educativ.

Un alt moment important în pasionarea elevilor cu muzica prin intermediul creativității îl constituie apelarea, cu precădere la organizarea muncii elevilor în grup. De asemenea, blocurile de activități propuse elevilor trebuie marcate de avansarea treptată a gradului de complexitate, ceea ce realizează funcția formativă a acestora.

Bibliografie:

1. Babii, Vladimir, *Eficiența educației muzical-artistice*, Chișinău, Editura „Elena V.I.”, 2005.
2. Babii, Vladimir, *Teoria și praxiologia educației muzical-artistice*, Chișinău, Editura „Elena V.I.”, 2010.
3. Ciofu, Ion, *Senzorialitate. Emoție. Diferențe individuale* / I. Ciofu, M. Golu, C. Voicu, București, Editura Academiei R. S. R., 1978.
4. Cristea, Sorin, *Sistemul educațional și personalitatea. Dimensiunea estetică* / M. Cristea, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1994.
5. Zisulescu, Ștefan, *Aptitudini și talente*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1971.